

**ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ ЗА ВЛАСОТИНЦЕ ОД ПОЧЕТКА АПРИЛА ДО КРАЈА
ДЕЦЕМБРА 1941.ГОДИНЕ**

Аутор:

ЂУРЂИНА МИШИЋ, ученик VII р. Основне школе "Свети Сава"-Гложане, члан
Ф.Д.В. "Хистифор Црниловић-Кица", Власотинце
Регионални центар за таленте, Врање

Ментор:

Стојан Ковачевић, проф. историје

РЕЗИМЕ

Хронологија догађаја од почетка Другог светског рата тј. од априла месеца 1941.г.па све до краја1941.год и учешће Власотинчана у револуцији и борбама. Јер је управо ове године протекло 70 година од 6.априла бомбардовања Београда и на пада на Краљевину Југославију.

Април 1941. узет је као почетни због окупације Власотинца и време када су се власотинчани дигли на оружје.Власотинчани су дали велике жртве почетком као и у току целог рата до коначног ослобиђења.Жао ми је што је овај рад тако кратак па нисам у могућности да споменем поред великих и оне мале учеснике овог рата.

У наредном раду узећу за обраду важне догађаје за Власотинце и околину у 1942. години.

Коначно ослобођење дошло је тек 1945.године.

SUMMERY

This essay deals with the chronology of the events from the beginning of the Second World War that is from April 1941 up to the end of the same year, and with the participation of the people from the town Vlasotince in the revolution and uprisings against the Germans and Bulgarians. This was chosen to be the theme of my essay because it is in this year that 70 years from the beginning of the bombing of Belgrade and the attack on the Kingdom of Yugoslavia are being commemorated.

It was April in 1941 that was taken as the commencement of the occupation of the Kingdom of Yugoslavia, and the time when the people from Vlasotince rose to arms for the first time. These people made great sacrifices at the beginning and during the whole war until the final liberation. I am sorry to say that this piece of work is rather limited only to the most important events and people so, for the time being, the less known, but certainly not less important participants in this war will not mentioned.

My next essay will be about the important events for the town Vlasotince and its surrounding area in the year 1942.

It was not until the year 1945 that the final liberation occurred.

УВОД

Околина Власотинца насељена је врло рано. Најстарији познати трагови живота на овом подручју потичу из неолита, млађег каменог доба. Најстарије налазиште о насељима на подручју општине Власотинце налази се у селу Бољаре из периода од 1500 – 1200. године пре наше ере.

Откривени су остаци римских утврђења код села Горњи Присијан и Самарница. И извизантијског периода, такође, постоје више налазишта у власотиначкој општини.

Од 9 до 12 века ови крајеви се налазе у рукама Византије или Бугарске, све до снажења рашке државе. Ратујући против Византије, Стефан Немања је, поред осталих делова византијске територије око Ј. Мораве, припојио Србији ове крајеве. После Маричке и Косовске битке. Србија а са њом и Власотинце по стали су део Отоманске империје. Занимљиво је да су многа села од Власотинца до Црне Траве у то време вршила дербенцијску службу (чували су путеве од хајдука и одметника и обезбеђивали сигурност путницима кроз њихов атар). Село је имало колективну одговорност ако се на њиховом делу пута догоди убиство или пљачка. Као накнаду за ту услугу сељаци су имали пореске олакшице.

Једна од најзначајнијих привилегија била је да њихову децу нису узимали у јаничаре.

У то време Власотинце је било овеће село које се нашло на караванском путу који је моравску долину преко власинске површи везивао за Трн и Ћустендил.

ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ ЗА ВЛАСОТИНЦЕ ОД ПОЧЕТКА АПРИЛА ДО КРАЈА ДЕЦЕМБРА 1941.ГОДИНЕ

ОПИС

Власотинце, мали град који кад се једном види више се не заборавља.Када путник крене на исток од Лесковца застане зачуђен и задивљен. Пред њим као на длану лежи град.То је Власотинце.Град на Власини има све предиспозиције да буде лепо туристичко место.Најпознатија туристичка,културна и привредна манифестација у Власотинцу је Вински бал приредба у част вина. Пријатна , лепа слика. Власотинце се лако заволи и заувек запамти, можда баш зато – јер има душу и срце.

Географски положај

Власотинце се по први пут помиње почетком 16. века и по турским изворима, тачније, у првом сачуваном попису из 1516. године.

Општина Власотинце налази се у југоисточном делу Србије. Простире се на површини од 303 км² и има 48 насеља са око 35000 становника. Општински центар, град Власотинце, лежи на реци Власини која га дели на леву и десну страну и има око 18000 становника. Власотинце је удаљено од Лесковца 16 км и 8 км од ауто-пута Београд-Скопље. Повезаност са Власинским језером (59) км и ауто путем Ниш-Пирот (60) км. дају Власотинцу карактер транзитног места.

Изузетно повољни природни услови таласастог рељефа, на прелазу између речне котлине и виших предела, довели су до формирања познатог власотиначког виногорја које се граничи са воћњацима (146 сунчаних дана у години). Власотинце је широм спортске Србије познато по фудбалском клубу. »Власина» који се такмичио и у првој лиги Србије.

ВЛАСОТИНЦЕ И ВЛАСОТИНЧАНИ

У Власотинце се из Лесковца, пошто се на средини пута пређе преко Мораве, дивном равницом стиже се у котлину коју чине брегови из чијих клисура долази Власина. Варошица Власотинце интересантна је изгледом, јер је задржала стари облик, који је имала и за време Турака. У Власотинцу Турци никад нису живели као грађани, нити се осећао већи утицај турске администрације. С муком су одржа вали власт, зато је, изгледа, Власотинце једино место на Балканском полуострву где они нису имали своју џамију. Од Турака, био је само један писар, један цариник, и један буљубаша са седам пандура.

Са лавиринтом кривих неравних и уских улица, ниским дућанима и ћепенцима двориштима која се састоје од дишер-авлије, спољне авлије, где се чувају кошеви, кола, стока и други домазлук, и двор-авлије, где је кућа и дивна башта са прекарним цвећем. Неколико нових кафана, нових кућа и дућана, сва је измена.

И становник Власотинца, је задржао своју стару ношњу и начин живота, па се разликује од становника других места. Неколико чиновника, промењени само оделом али срце и душа осталју исти. Живот у овом месту тече тихо, без шума и једнолико, где ти сви желе добродошлицу, искрено и без скривених намера. Становник Власотинца је необичан био у прошлости, па и данас. Поносе се што су потомци предака који су тражили своја права и који су робовали у Азији, далеко од својих домова.

Власотинчанин са поносом говори о устанцима које називају пљачкама. О њима говори свако, и старац и жена и дете, сви са одушевљењем, заносно и песнички, али свако са поносом.

Запажамо да је становник Власотинца необичан у прошлости па је необичан и сад. У прошлости беше непрестан борац за своја права, који у свакој прилици, без дугога размишљања, улагаше свој протест за погаженим правом, и тежаше да га успостави. У садашњости се озбиљно носи својом дужношћу. Осећа да је слободан, и своју слободу цени; иако ти то не казује, на лицу му читаш. Власотинчанин је поштен, предусетљив, љубазан, насмејан, а опет озбиљан и пажљив.

ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ ЗА ВЛАСОТИНЦЕ ОД ПОЧЕТКА АПРИЛА ДО КРАЈА ДЕЦЕМБРА 1941.ГОДИНЕ

Година 1941. Била је капитулантска за јуиословенску државу и војску.Немци су почетком марта те године (по предходном споразуму) ушли из Румуније у Бугарску,а Италијани су се већ налазили у Албанији.Профашистичкој влади Краљевине Југославије је то одговарало и она је 25.марта потписала пакт са фашистичком Немачком о приступању силама осовине.

Комунистичка партија Југославије је тада широм земље организовала демонстрације против фашистичке владе и позвала све народе у Краљевини на одбрану земље.Демонстрације су организоване и у власотиначком срезу у Власотинцу,Грделици,Црној Трави и др.

Шестог априла 1941.године немачке оружане снаге напале су Краљевину Југославију без објаве рата а већ 10.априла Немци су из Бугарске ушли у нека наша места, па и у Власотинце.Симболичну предају града извршио је тадашњи председник општине Христивоје Пејић,уз учешће полицијског апарата и представника цркве.

22. априла

Бугарска је успоставила демаркациону линију (границу) на потезу:Љуберађа-Лопушке Мејане-Дедина Бара-Ораовица,којом је поделила власотиначки срез на бугарску и немачку окупациону зону.

1.мај

Синиша Јанић је у секу Козилу образовао организацију КПЈ,чији су чланови били:Божило Дојчиновић,Драгомир Дојчиновић,Драгомир Ђорђевић,Добривоје Станојевић и Сава Стаменковић.

30. мај

Окружни комитет КПЈ Лесковац,упутио је на партијски рад у Власотинце Новицу Илића,члана КПЈ и Окружног комитета СКОЈ-а Лесковац.Заједно са Синишаом Јанићем и Милорадом Диманићем Новица интензивно ради на припреми устанка у власотиначком срезу,а затим одлази у Бабички НОП одред.

22. јун

На инсистирање Василија Бухе у Власотинце је упућен Коста Стаменковић члан ЦК КПЈ и политички секретар Окружног комитета.Чланови КПЈ у Власотинцу:Милорад Диманић,Миодраг Миленковић и Ђорђе Младеновић су исте ноћи прихватили

Косту Стаменковића а затим га тајно сместили у кућу радника Тихомира Цуцића. За време тромесечног боравка Коста је развио живу политичку активност.

Па је извршена и подела рада на терену и то:

-Синиша Јанић одређен је за рад у Брод и Црну Траву;

-Миодраг Миленковић за рад северно од Власотинца;

-Новица Илић у Власотинцу

-Бора Стојановић за рад у Манастиришту, Брезовици, Бољару, Крушевици и Црнатову

-Драгомир Николић-Аца за рад у Свођу, Боњинцу и Заплању.

јул

Акцију паљења квислиншких новина „Ново време“ у Власотинцу извели су Ђорђе Младеновић, Петар Стојановић и Чедомир Стефановић из Власотинца, Миодраг Миленковић из Шишаве и Петар Станковић из Орашја. Био је петак пазарни дан па је на улици било доста народа и акција је имала изванредан одјек.

лето

По договору са Синишом Јанићем и Новицом Илићем у Власотинцу је организован курс за омладину која није служила војску. Курсем је руководио Бора Стојановић, а одржан је на Белом Камену. Омладинци су учили како се рукује пушком, пиштољем и бомбом. Тада су обучавани: Коста Стојановић, Сретен Милошевић, Паја Милошевић, Мића Милошевић, Лазар Пешић, Васа Живковић Рашко Коцановић, Живојин Цонић и др.

26. јул

Изведена оружана акција у реону железничке станице Ђорђево на прузи Београд-Скопље, којом је руководио Синиша Јанић. У акцији су учествовали припадници ударних група из Власотинца и села Орашја. Посечена је телефонско-телеграфска жица у дужини од око 500 метара. Због прекида веза саобраћај није радио до сванућа. За време акције дошло је до борбе са Бугарима који су обезбеђивали пругу.

28. јул

На путу Власотинце-Лесковац код села Батуловце исечени су телеграфски стубови. Акцијом је руководио Милорад Диманић. Прекид веза унео је пометњу у редовима окупатора.

30. јул

Извршен је напад на стражу фабрике металних производа у селу Стајковцу. Напад су извршили припадници орашчке ударне групе. Заплењене у две пушке, око 200 метака и један ради-апарат који је касније коришћен за слушање вести.

Лето и јесен

У јулу и августу у Власотинцу и околним селима формиране су ударне групе. То су биле прве оружане снаге које су најавиле почетак оружане борбе против непријатеља.

2. август

Припадници орашчке ударне групе одузели су извесну количину оружја и муниције од грађана Козара и Ладовице и подељено је групама које нису имале.

15. август

Комбинована група из села Орашја и Градишта, наоружана пушкама и бомбама, упала је дању у просторије финансијске страже у селу Дадинцу, где је изненађене финансије разорзжала без борбе. Заробљене су 18 пушака и око 2000 метака. Акцијом су Руководили Чедомир Станковић и Добривоје Станковић.

20. септембар

У Давинићевом браништу одржан је састанак ради организовања оружаног напада У Власотинцу. Милорад Диманић је поднео извештај о стању и распореду непријатељских снага и направљен план за деловање. 29/30 кучавички НОП одред долази у реон Власотинца и врши извиђање. Око 21 час 35 партизана и исто толико припадника ударних група напало је жандрмеријску станицу у Власотинцу. Напад је био изненадан.

1. Октобар

Партизани напуштају Власотинце где долазе четници Косте Пећанца који поново наоружавају жандарме и крећу у потеру. Тога дана је ухапшено 30 људи.

Од 16. октобра до 21. Новембра

- Власотиначка и пусторечка десетина Бабичког НОП одреда, учествовале су у :
- одвртању спојница шина и рушењу воза између Печењевца и Лесковца (16 октобра);
  - паљењу општинске архиве и заплењивању пет вагона жита и пет транспортних камиона у селу Косанчићу (17 октобра);
  - одржавању зборова и конференција по пусторечким селима;
  - разоружавању четника Косте Пећанца у селу Црквици. Разоружано је 15 четника и заплењено 14 пушака, 2000м метака и неколико ручних бомби.
  - нападу на руднил леце
  - првом ослобођењу Лебана

- напад на Лесковац 20. новембра

21. новембар

Партизани су извршили други напад на жандрмеријско-четничке снаге у Власотинцу. У нападу су учествовале две чете. Укупно је било око 200 партизана са око 185 пушака и 13 пушкомитраљеза. Напад је отпочео око поноћи и трајао је све до зоре али гарнизон није савладан јер се утврдио у Народном дому одакле су давали жилав отпор. У тој борби је погинуо Александар Младеновић из Врања. Губици на страни четника нису познати

Децембра месеца разбијањем непријатељских снага створена је пространа слободна територија: на северу до близу Ниша, на западу до Јужне Мораве, на југу до реке Власине и на истоку до Суве планине. Од Бабичког НОП одреда формиране су три чете:

-Прва (моравска) чета са средиштем у манастиру Света Богородица дејство према лесковцу.

-Друга (власотиначка) средиште у Комарици и Липоивици дејство троугао. Грделица, Власотинце ушће реке Власине.

-Трећа (заплањска) са средиштем у Векики Крчимир према Бабушници и Нишу.

До краја 1941. године Друга (власотиначка чета запалила општински архив у селу Конопноици и све до краја године држала зборове у Орашју, Градишту, Дадинцу и Јастребцу. Окупљеним људима говорио је политички комесар чете Синиша Јанић. У Синишиним говорима, поред изношења војно-политичке ситуације, доминирала су објашњења циљева народноослободилачке борбе и потребе вођења оружане борбе против окупатора.

ЗАКЉУЧАК

Из података, којих има још, се види да народ власотиначког среза и околних места није седео скрштених руку и чекао да му неко други донесе слободу. Од почетка окупације добро се организује и спроводи акције против окупатора и четника. Од малог броја људи, у почетку, и на крају 1941. године има преко 500 партизана и чланова илегалних група. Тек 1942 и 1943. године доћи ће до масовног укључевања народа у НОП.

ЛИТЕРАТУРА

а) Власотиначки зборник, група аутора,

б) Власотинце, Прилози за изучавање историје лесковачке области, Драгутин М. Борђевић, Лесковац 1972. године.

в) Историја српског народа I-VI, Београд.

г) Влаеотинце и околина у ратовима и револуцији 1903-1945. Године, Петар Станковић- Љуба